

تاثیر آموزش تیپ های شخصیت انیه گرم بر کاهش تعارضات زناشویی

فیروزه سپهریان آذر^۱

استادیار، گروه روان شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه

حسن قلاوندی

استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه

پذیرش مقاله: ۹۰/۸/۳۰

دریافت مقاله: ۹۰/۵/۱

چکیده

مقدمه: تعارضات زناشویی نقش به سزایی در عدم موفقیت و ناپایداری کانون خانواده دارد. تحقیق حاضر درصدد بر آمده است تا تاثیر آموزش تیپ های شخصیت انیه گرم را بر کاهش تعارضات زناشویی مورد مطالعه قرار دهد.

روش: طرح تحقیق از نوع شبه آزمایشی پیش- پس آزمون با گروه کنترل می باشد، بدین منظور ۱۴ زوج با استفاده از نمونه های دسترس انتخاب شدند و به شیوه کاملاً تصادفی در گروه های آزمایش و کنترل قرار گرفتند و به آزمون تعارضات زناشویی قبل و بعد از مداخله پاسخ دادند. گروه آزمایش (۷ زوج) به مدت پنج جلسه یک و نیم ساعته با تیپ شناسی انیه گرم آشنا شدند.

یافته ها: داده های پژوهش به کمک آزمون های t مستقل و تحلیل کواریانس تجزیه و تحلیل شدند. نتایج تحلیل آزمون t بر تفاضل نمرات پیش و پس آزمون و تحلیل کواریانس نشان داد، بین گروه آزمایش و کنترل در میزان کاهش تعارضات زناشویی تفاوت معنی داری وجود دارد.

نتایج: نتایج به دست آمده از یافته ها با تحقیقات پیشین هماهنگ است و هر کدام از نه تیپ شخصیتی انیه گرم راهبردهای مقابله متفاوتی برای ارتباط با خود، دیگران و محیط دارد.

واژه های کلیدی: تعارضات زناشویی، تیپ های شخصیت، انیه گرم

۱- آدرس نویسنده مسؤول، دکتر فیروزه سپهریان آذر، دانشگاه ارومیه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم تربیتی، تلفکس ۳۳۶۹۷۱۶ (۰۴۴۱)

E-mail: F_sepehrian@yahoo.com

مقدمه

خانواده اولین پایه گذار شخصیت، ارزش ها و نگرش های انسان است و پیدایش خانواده به سبک کنونی از ویژگی های با ارزش بشر در مقایسه با سایر موجودات می باشد. از این رو، خانواده به عنوان بزرگترین ثروت و نیروی جامعه شناخته می شود و تعارضات زناشویی یک مشکل جدی اجتماعی به حساب می آید، که تاثیرات منفی بر سلامت جسمانی و روانی زوجین (گانت^۱، ۲۰۰۶) و فرزندانشان (آماتو^۲، ۲۰۰۰؛ سپهریان، ۱۳۷۶) دارد. سهم بزرگی از تحقیقات (خزایی، حسینیان و یزدی، ۱۳۸۶؛ چن^۳ و همکاران ۲۰۰۷؛ برادول ولایت، ۲۰۰۵؛ سن و هیوی، ۲۰۰۲) به بررسی متغیرهایی اختصاص یافته که با ناخشنودی و عدم تفاهم سر و کار دارند. روابط زوجین سیستم پیچیده ای است، از تعامل عوامل مختلف که تفاهم و تضاد آن ها را پیش بینی می کند (گاتمن، ۲۰۰۲). پایه اختلافات صرفاً در سوء نیت و بد ذاتی طرفین نیست، محققین عدم آگاهی از مهارت های برقراری ارتباط (بهاری، ۱۳۸۰)، سبک های دلبستگی (بشارت، ۱۳۸۰)، اطلاع ناکافی از خصوصیات شخصیتی همسر، را از جمله عوامل پدید آورنده تعارضات معرفی می کنند. تحقیقات متعدد (شویتا و لونسون^۴، ۲۰۰۷؛ لوی و کلوهن^۵، ۲۰۰۵؛ دوننلان^۶ و همکاران، ۲۰۰۴؛ عباسی و همکاران، ۱۳۸۹) بر این نکته تاکید دارند که رضایت و تعارضات زناشویی بیشترین تاثیر را از ویژگی های شخصیتی دریافت می کند. شناخت هر چه بیشتر ویژگی های تیپ شخصیتی خود و همسر از جمله عواملی است که می تواند در کاهش تعارضات زناشویی مفید واقع شود.

بقراط اولین دانشمندی است که ساختمان بدن انسان را به دو دسته کوتاه، چاق و دسته بلند قد، لاغر تقسیم کرده است و به یک نوع تیپ شناسی^۷ روانی نیز اشاره می کند، که در آن به چند نوع مایع به نام مزاج^۸ اشاره شده است (شاملو، ۱۳۶۳، ص ۱۷۵).

قرن ها بعد هم اندیشمندانی چون کرچمر^۹، لویی راستن^{۱۰} و ویلیام جمیز در معرفی چنین تقسیم بندی های که با توجه به صفات بدنی منش افراد را می سنجید تلاش کرده اند. از جمله می توان به تقسیم بندی راستن اشاره کرد، که افراد را به چهار نوع احشایی^۱، عضلانی^۲، تنفسی^۳ و دماغی^۴ تقسیم کرد (هاشمیان، ۱۳۷۲، ص ۷۴).

1. Gunt,
2. Amato
3. Chen
4. Shoita & Levenson
5. Lue & Klohn
6. Donnellan
7. Typology
8. Hippocrate
9. Kretschmer
10. Louis Rostan

ویلیام شلدن^۵ بعدها در سال ۱۹۴۲ از خط فکری راستن و کرچمر استقبال کرد و آن را در قالب دیگری نمایش داد. یونگ نیز معتقد بود که انسانها در تعامل با یکدیگر، دو نوع طرز تلقی و جهت گیری متفاوت از خود نشان می دهند: الف- برونگرایی^۶ ب- درون گرایی^۷ (راس، ۱۳۷۳؛ مایر فریدمن، ۱۹۹۶). به تیپ های شخصیت نوع A و B اشاره می کند: رفتار تیپ A دارای سه علامت بزرگ است، یکی از علائم (ناآرامی درونی یا ناکافی بودن سطح عزت نفس) کمتر قابل مشاهده است ولی دو علامت دیگر (فوریت زمانی و ناشکیبایی، ابراز سریع خشم) کاملاً آشکار است. برخلاف افراد تیپ A، افراد تیپ B غالباً صبور، شکیبا، آرام و خونسرد، در برخورد با دیگران هستند و در کارها افراط نمی کنند و عصبانی شدنشان سریع و آسان نیست (فریدمن و روزمان، ۱۹۷۴).

در مطالعه حاضر از مدل تیپ های شخصیتی انیه گرم و راهبردهای مرتبط با آن جهت کمک به کاهش تعارضات زوجین استفاده شده است. انیه گرم سیستمی از نه تیپ شخصیتی است که توانایی ها، استعدادها و به همان اندازه مشکلات هر تیپ شخصیتی را توصیف می کند. طرح انیه گرم از یک مثلث و شش ضلع باز در درون یک دایره تشکیل شده است، ترکیب این عناصر نه نقطه را در درون دایره بوجود می آورند. هر نه نقطه ارائه شده در انیه گرم راهبردی را برای تعامل با محیط ارائه می دهد که بر شخصیت تاثیر می گذارد و نه تیپ شخصیتی متفاوت و قابل تشخیص را تعیین می نماید (شکل ۱). تیپ های شخصیتی به مجموعه نگرش ها و رفتارهایی اشاره می کند که متکی به راهبردها هستند. به این طریق، نه روش تعامل با دنیا که با نه نقطه همخوانی دارند، استخراج می شود.

اُسکار ایچازو^۸ نویسنده معاصر، اولین کسی است که متوجه رابطه بین شکل هندسی و تیپ های شخصیت انیه گرم شد و در سال ۱۹۵۰ نماد انیه گرم را با آموزش تیپ های نه گانه مجزا متحد کرد و در سال ۱۹۶۰ موسسه اریکا^۹ را در کشور شیلی تاسیس نمود. یکی از فرضیه های تیپ شناسی انیه گرم این است که فقط سه نوع راهبرد توجه یا شعور وجود دارد که شخص به طور ناآگاهانه با آن درگیر است. انیه گرم سه مرکز توجه و شعور را توصیف می کند: مغز یا سر، دل یا قلب و بدن. با وجود این که همه انسانها هر سه مرکز را دارند، هر تیپ شخصیتی یک توانایی ویژه و "پایه" در یکی از آنها دارد که تیپ

1. Digestive type
2. Muscular type
3. Respiratory type
4. Cerebral type
5. William Sheldon
6. Extraversion
7. Introversion
8. Oscar Ichazo
9. Arica

تأثیر آموزش تیپ های شخصیت انیه گرم بر کاهش تعارضات زناشویی / سپهریان، فیروزه و همکار

شخصیتی شکل گرفته به طور معنی داری زیر نفوذ آن مرکز قرار می گیرد. فهم مرکز اولیه فرد کلید مهمی برای رشد استعداد حرفه ای و شخصی و غلبه بر نقطه های کور او، به حساب می آید.

طبق نظر اُسکار ایچازو (۱۹۵۰) هر فرد فقط یک تیپ غالب دارد، اما در کنار تیپ غالب خود در خصوصیات نیز با دو تیپ همسایه خود در نماد انیه گرم شریک است که بال های او هستند. یکی از بال ها، که تأثیر بیشتری بر شخصیت دارد، قوی و بال دیگر ضعیف است. بنابراین هر فرد یک تیپ غالب و دو تیپ فرعی دارد و با سایر تیپ ها نیز مشترکاتی دارد.

با مطالعه نه تیپ شخصیت در انیه گرم اشتیاق های اساسی هر تیپ را می توان به دست آورد. انیه گرم، قدرت، ضعف، عادت ها و پاسخ های نهان انسان ها را به تصویر می کشد و به طور دقیقی محاسبات دنیای درون فرد را بر اساس آنچه که او انجام می دهد، مشاهده می کند. بر اساس این تیپ شناسی، انسان ها با الگوهای مشخصی به دنیای خویش می نگرند و سپس از طریق آن به تفسیر جهان می پردازند. این الگوها موجب می شوند که فرد به اطلاعات و مسائل معینی توجه کند و معمولاً برخی دیگر از اطلاعات را نادیده بگیرد (آرتور، ۲۰۰۸).

روانشناسان (ماتیس^۱، ۲۰۰۷؛ تالک^۲، ۲۰۰۶؛ اکستین^۳، ۲۰۰۲؛ گرادنر^۴، ۲۰۰۲؛ توتان و جکوبس^۵، ۲۰۰۱) اشاره می کنند که با آموزش انیه گرم می توان به اشخاص کمک کرد تا واکنش های خودکار خود و دیگران را درک کنند و در ارتباطات کاری و خانوادگی بیشتر موفق شوند. با توجه به اهمیت کاهش تعارضات زناشویی، پژوهش حاضر جهت پاسخگویی به این سؤال به اجرا در آمد. آیا میزان تعارضات زناشویی زوج هایی که دوره های آموزش آشنایی با تیپ های شخصیت را گذرانده اند در مقایسه با زوج هایی که چنین دوره هایی را نگذرانده اند، متفاوت است؟
با توجه به هدف و پیشینه پژوهش، چنین فرض شده است:

۱- زوج هایی که دوره های آموزش تیپ شناسی انیه گرم را گذرانده اند در مقایسه با زوج هایی که چنین دوره ای را نگذرانده اند، از میزان تعارضات زناشویی شان به طور معناداری کاسته می شود.

روش پژوهش

طرح این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه طرح تحقیق از نوع مطالعه شبه آزمایشی پیش- پس آزمون با گروه کنترل می باشد.

جامعه آماری مورد مطالعه زوج هایی بودند که در دوره زمانی تابستان ۱۳۸۹ جهت کاهش تعارضات زناشویی به مراکز مشاوره خصوصی واقع در شهرستان ارومیه مراجعه کرده بودند. برای پاسخ گویی به سؤال پژوهش حاضر از نمونه های در دسترس استفاده شد. شرکت کنندگان از طبقات اجتماعی و اقتصادی بالای جامعه بودند و میزان تحصیلات آن ها کارشناسی و بالاتر بود. چهارده زوج که از لحاظ طبقه اجتماعی و اقتصادی، میزان تحصیلات و سن همتا شدند، به طور تصادفی در دو گروه گواه و آزمایش قرار گرفتند و به آزمون تعارضات زناشویی (MCQ^۶) پاسخ دادند. سپس گروه آزمایشی پنج جلسه یک و نیم ساعته کلاس های انیه گرم را تجربه کردند و در پایان جلسات هر دو گروه مجدداً به آزمون تعارضات زناشویی پاسخ دادند. مداخله جهت کمک به زوجین گروه کنترل بعد از پاسخگویی مجدد به آزمون آغاز شد. نتایج با استفاده از آزمون های آماری توصیفی و استنباطی t و تحلیل کواریانس تحلیل گردید.

1. Matisse
2. Tolk
3. Eckstein
4. Grodner
5. Totton & Jacobs
6. Marital Conflict Questionnaire

تاثیر آموزش تیپ های شخصیت انیه گرم بر کاهش تعارضات زناشویی / سپهریان، فیروزه و همکار

ابزار اندازه گیری

به منظور گردآوری داده های مورد نیاز، از پرسشنامه تعارضات زناشویی MCQ استفاده شد. این پرسشنامه یک ابزار ۴۲ سؤالی است که توسط ثنایی و براتی (به نقل از ثنایی، ۱۳۷۹) هنجاریابی شده و هفت بعد از تعارضات زناشویی را می سنجد. دامنه نمرات بین ۴۲ و ۲۱۰ می باشد. نمره زیاد در آزمون به معنی تعارض بالا و نمره پایین به معنی تعارض کمتر می باشد. خزایی، حسینیان و یزدی (۱۳۸۸) پایایی مؤلفه ها را بین ۰/۳۱ و ۰/۸۲ و پایایی کل را ۰/۸۱ گزارش کرده اند. ضریب آلفای محاسبه شده در مطالعه حاضر برابر با ۰/۷۱۱ می باشد (جدول ۱).

جدول ۱: داده های توصیفی و ضریب آلفای آزمون تعارضات زناشویی

تعداد سوالات	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب آلفا
۴۲	۱۰۷/۶۰	۹/۴۶۷	۰/۷۱۱

یافته ها

برای بررسی داده های پژوهش، از آزمون های آماری تی و تحلیل کواریانس استفاده شد. در جدول ۲، تحلیل آزمون تی تست گروه های مستقل بر روی نمرات تفاضل پیش آزمون و پس آزمون تعارضات زناشویی گروه های آزمایشی و گواه آمده است. نتایج نشان داد، اثر شرایط ارائه، با $t(26) = 5/9140$ و $p < 0/0005$ معنادار می باشد و با ۹۵ درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت که بین گروه آزمایشی و گروه کنترل در میزان تعارضات زناشویی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۲: نتایج آزمون تی تست گروه های مستقل بر روی نمرات تفاضل پیش آزمون از پس آزمون گروه های مورد مطالعه

گروه	N	M تفاضلی	SD	F لوین	P	T	df	P
آزمایش	۱۴	۳۲/۲۵	۱۳/۳۱۰	۰/۰۱	۰/۹۲۱	۵/۹۱۴	۲۶	۰/۰۰
کنترل	۱۴	۸/۱۵	۱۲/۴۴۹					

جهت کنترل اثر پیش آزمون و بررسی دقیق تر تاثیر متغیر مستقل بر گروه آزمایشی و کنترل از تحلیل کواریانس نیز استفاده شد (جدول ۳).

جدول ۳: پیش فرض های تحلیل کواریانس مقایسه شیب های گروه های آزمایش و کنترل در نمرات تعارضات زناشویی

منبع تغییر	میانگین مجذورات	Df	F	سطح معناداری	مجذور ای تا
گروه	۶۸/۷۵	۱	۱/۴۴	۰/۲۴۱	۰/۰۶
هم متغیر (پیش آزمون)	۶۰۲/۴۴۶	۱	۱۳/۲۲	۰/۰۰۱	۰/۳۵
اثر متقابل	۲۲۸/۸۲	۱	۵/۰۲	۰/۱۵۰	۰/۱۷
خطا	۴۵/۵۸	۲۴			

جدول ۳ تحلیل مقدماتی برای ارزیابی همگنی بین شیب ها را نشان می دهد که اثر متقابل بین متغیر کواریانس (پیش آزمون) و عامل معنادار نمی باشد ($\eta^2=0/17$ ، $p=0/150$ ، $MSE=228/82$ ، $F(1, 24)=5/02$) . بنابراین با فرض همگنی شیب ها تحلیل کواریانس دنبال شد. که نتایج در جدول شماره ۴ گزارش شده است.

جدول شماره ۴: خلاصه نتایج تحلیل کواریانس برای مقایسه تعارضات زناشویی گروه ها

منبع تغییر	میانگین مجذورات	df	F	سطح معناداری	ضریب آتا
پیش آزمون	۵۰۰۵/۱۲۸	۱	۱۲/۶۴	۰/۰۰۵	۰/۲۷۴
گروه	۲۰۹۷/۶۷۱	۱	۱۰/۸۲	۰/۰۰۰۵	۰/۶۱۳
خطا	۵۲/۹۰۹	۲۵			

با توجه به نتایج جدول ۴، تحلیل کواریانس ($\eta^2=0/61$ ، $p=0/0005$ ، $MSE=2097/671$ ، $F(1, 25)=10/82$) معنی دار بود. نظر به ارزیابی با ضریب آتا، دخالت های آموزشی موجب ۶۱٪ تغییرات متغیر وابسته شده، به این معنا که آشنایی زوجین با خصوصیات مربوط به تیپ خود و همسرشان در کاهش تعارضات زناشویی آنان موثر بوده است.

بحث

برای دستیابی به اهداف پژوهش و پاسخ علمی به سؤالی که برای پژوهشگر مطرح بود به آزمون فرضیه تحقیق مبادرت شد که در این قسمت به بحث و تحلیل یافته‌های مطالعه حاضر پرداخته می‌شود. با توجه به یافته‌های آماری حاصل از آزمون t و تحلیل کواریانس مشخص شد که آشنایی با تیپ‌های شخصیتی انیه گرم راهبرد کمکی نسبتاً موثر در زمینه کاهش تعارضات زناشویی می‌باشد.

این یافته با نتایج تحقیقات (ماتیس، ۲۰۰۷؛ تالک، ۲۰۰۶؛ اکستین، ۲۰۰۲؛ گرادنر، ۲۰۰۲؛ توتان و جکوبس، ۲۰۰۱) همخوانی دارد. چند تبیین احتمالی برای این یافته مطرح می‌شود.

هر کدام از نه تیپ شخصیتی انیه گرم راهبردهای مقابله متفاوتی برای ارتباط با خود، دیگران و محیط دارد. هر کدام از نه تیپ مسیر روانشناسانه و آزادی روح دقیق خود را دارند. با آموزش انیه گرم می‌توان به زوج‌ها کمک کرد تا واکنش‌های خودکار خود و همسرشان را درک کنند و بتوانند یک ارتباط سالم ایجاد کنند.

انیه گرم توانایی‌ها، استعدادها و به همان اندازه مشکلات هر تیپ شخصیت را توصیف می‌کند، بنابراین به زوج‌ها کمک می‌کند تا خود و همسرشان را سریع‌تر درک کنند. با تشخیص دفاع‌های روانی و عاطفی مخصوص هر تیپ، انیه گرم فرصت‌هایی را برای رشد، سلامت شخصی و سلامت ارتباطی بین زوج‌ها فراهم می‌کند.

افراد وقتی با خصوصیات ذاتی همسر بیشتر آشنا می‌شوند، به جای آن که رفتارهای ذاتی او را بدجنسی تعبیر کنند، می‌توانند رفتار خود را بر اساس آن‌ها تنظیم کنند.

در کلاس‌های آموزش انیه گرم، شرکت‌کنندگان متوجه می‌شوند که همه‌ی تیپ‌های شخصیت برابرنند، هیچ تیپی بهتر از تیپ دیگر نیست. برتری‌ها و ضعف‌های رشد انسان می‌تواند در هر تیپ یافت شود، فرد در درون هر تیپ می‌تواند در بعد سالم یا بعد ناسالم قرار گیرد.

افراد با شناخت ابعاد سالم و ناسالم تیپ شخصیتی خود در جهت حرکت به قسمت میانه و نهایتاً به بعد سالم تلاش کنند. این خودشناسی نباید به بحث و جدل یا توجه کردن خود یا خود ضعف بینی تبدیل شود بلکه باید آغازی برای تکامل و خود شکوفایی باشد.

لازم به ذکر است که با وجود پیامدهای منفی تعارضات زناشویی، به نظر می‌رسد پژوهش‌های مداخله‌ای اندکی در رابطه با این موضوع در ایران انجام شده و با وجود توجه به جایگاه سبک‌شناسی انیه گرم در جهان، برگزاری کلاس‌ها و ایجاد مؤسسه‌های خودشناسی که به آموزش تیپ‌های شخصیت انیه گرم می‌پردازند، لازم و ضروری است. این تیپ‌شناسی جایگاه تحقیقاتی خود را در کشور تا کنون نیافته، این پژوهش از نخستین تحقیقاتی است که در فرهنگ ایرانی، تیپ‌های شخصیتی

انیه گرم را مورد مطالعه قرار داده، همچنین از جمله نخستین مطالعاتی است که به بررسی تاثیر آموزش انیه گرم بر کاهش تعارضات پرداخته است.

با توجه به مطالب ذکر شده امکان مقایسه نتایج با سایر مطالعات در فرهنگ ایران وجود نداشت که این مسئله از جمله محدودیت‌های مطالعه حاضر می‌باشد. در مورد سایر محدودیت‌های این مطالعه می‌توان گفت که این تحقیق صرفاً در شهرستان ارومیه اجرا شد لذا امکان تعمیم نتایج حاصل از آن به سایر شهرستان‌های کشور وجود ندارد. علی‌رغم محدودیت‌های ذکر شده، با عنایت به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌شود، در تحقیقات آینده رابطه متغیرهای دیگر با تیپ‌های شخصیتی انیه گرم بررسی شود. همچنین با توجه به این که گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل تعارضات کمتری داشتند، پیشنهاد می‌شود برنامه‌هایی جهت آموزش زوج‌ها طرح‌ریزی و اجرا شود.

منابع

- بشارت، محمدعلی.** (۱۳۸۰). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی با مشکلات زناشویی در زوجین نابارور، فصلنامه تازه‌های روان‌درمانی، ۱۹: ۶۶-۵۵.
- بهاری، فرشاد.** (۱۳۸۰). ارزیابی و مقایسه کارآیی خانواده بین دو زوج‌های غیرطلاق و زوج‌های در حال طلاق، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم.
- ثنایی‌ذاکر، باقر.** (۱۳۷۹). مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج، تهران: انتشارات بعثت.
- خزایی، معصومه؛ حسینیان، سیمین؛ یزدی، سیده منور.** (۱۳۸۸). بررسی ارتباط بین الگوهای روابط و تعارضات زناشویی در دانشجویان دانشگاه‌های تهران، فصلنامه روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه ارومیه، ۱(۲): ۱۵۳-۱۳۳.
- راس، آلن** (۱۳۷۳). روانشناسی شخصیت، نظریه‌ها و فرآیندها، ترجمه سیاوش جمالفر، تهران: انتشارات بعثت.
- سپهریان، فیروزه** (۱۳۷۹). بررسی مقدماتی عوامل موثر بر طلاق و راه‌های پیشگیری از آن، فصلنامه اصول بهداشت روانی، ۵(۶): ۲۴-۱۷.
- شاملو، سعید.** (۱۳۶۳). مکتب‌ها و نظریه‌ها در روانشناسی شخصیت، تهران: انتشارات چهر.
- عباسی، روح‌الله؛ رسول‌زاده طباطبایی، کاظم؛ کبیر، احسن؛ ابراهیم‌پور، رضا؛ عباسی، زهرا.** (۱۳۸۹). پیش‌بینی رضامندی زناشویی بر مبنای ویژگی‌های شخصیتی: مقایسه مدل شبکه عصبی مصنوعی و روش رگرسیون، مجله علوم رفتاری، ۴(۳): ۱۷۵-۱۷۱.
- هاشمیان، کیانوش.** (۱۳۷۲). مفاهیم بنیادی در روانشناسی بالینی، تهران: انتشارات دانشگاه الزهرا.
- Amato, P. R. (2000). *The consequences of divorce for adult and children, Journal of Marriage & Family*, 62(4), 19-26.

- Arthur, K. B. (2008). Attachment styles and Enneagram types: *Developing and testing of an integrated typology for use in marriage and family therapy*, Ph.D Dissertation, Virginia Polytechnic institute and State University.
- Donnellan, M., Conger, R. & Bryant, C. (2004). The big five and enduring marriages, *Journal of Res Pres*, 38, 481-504.
- Broadwell, D. & Light, K. C. (2005). Hostility, conflict and cardiovascular response in married couple: a focuses on the dyad, *Department of Health & Human Services*, 12, 142-152.
- Chen, Z. Tanak, N. , Hiramura, H., & Shikai, N. (2007). The role of personalities in the martial adjustment of Japanese couples. *Journal of Social Behavior and Personality*, 557-561.
- Eckstein. D. (2002). The couple's Enneagram questionnaire (CEQ), *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 10, 101-108.
- Friedman. M., & Roseman. R. (1974). *Type A behavior and your heart*, New York: Knopf.
- Friedman. M. (1996). *Type A behavior: Its diagnosis and treatment*. New York. Plenum press.
- Grodnor, B. (2002). Using hypnotic language patterns to enhance energy psychotherapy, In F.P. Gallo (Ed.) *Energy psychology in psychotherapy: A comprehensive sourcebook*, New York: Norton & Company.
- Gunt, R. (2006). Couple similarity and martial satisfaction: Are similar spouses happier? *Journal of Personality*, 74, 5-10
- Gottman, J. M. (2002). Marital research the 21th century, *Family Process*, 41(2), 159
- Maise, M. (2007). The Enneagram: An innovative approach, *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory & Research*, 35, 38-58.
- Lue, S., & Klohnen, E. (2005). Quality in newlyweds: A couple centered approach, *Journal of Pres Social Psychology*, 88, 304-326.
- Shiota, N., & Levenson, W. (2007). Birds of a feather don't always fly farthest: Similarity in big five personality predicts more negative marital satisfaction trajectories in long-term marriages, *Psychology Aging*, 22, 666-675.
- Tolk, L. S. (2006). Integrating the Enneagram and schema therapy: Bringing the soul into psychotherapy, *Dissertation Abstract International*, 67(2), 1172.
- Totton. N. & Jacobs, M. (2001). *Character and Personality Types*, Philadelphia, PA: Open University Press.